

Andócsi János

AZ IDENTITÁS NYOMÁBAN, HORVÁTORSZÁGBAN

Kárpát-medencei viszonylatban a horvátországi magyarság szórványnak számít. Ezen belül azonban megkülönböztetjük a *relatív szórványt* és a *szórványt*. *Relatív szórványnak* nevezem Horvátországon belül azokat a magyarokat, akik Eszék- Baranya megyében élnek és a horvátországi magyarok majd kétharmadát teszik ki. A második szórványt az úgynevezett „sziget- magyarok” alkotják, akik nem az említett megyén belül élnek, és falvaik szigetként épülnek be a horvát és szerb településszerkezetbe. Ezek a falvak: Kórógy, Szentlászló és Haraszi. A harmadik kategóriát azok a magyarok teszik ki, akik közül sokan- a valamikori Jugoszlávián belüli migrációnak köszönhetően- kerültek Horvátország különböző távolabbi részeire. Az említett kategóriákkal kapcsolatban több olyan stratégia is van, amely arra irányul, hogy a magyar nemzeti közösségek nemzeti identitása megmaradjon, és hogy lehetőségük legyen ennek a kifejezésére is. A szórványstratégia kidolgozásában és megoldásában értelemszerűen fontos szerep jut a magyar nyelvű iskoláknak és a magyar szervezeteknek.

Horvátországban három nyolcosztályos általános iskola és egy középfokú intézmény látja el a magyar nyelvű oktatást és egy a szakképzést. A szakképzés terén a Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központnak jut fontos szerep. A Központban három szakirányon tanulhatnak magyarul a diákok. Az iskola vezetése átgondolt stratégiával rendelkezik a munkaerőpiac kihívásait illetően. Évről évre felméri a piaci igényeket és lehetőségein belül olyan szakirányt indít, amely vonzó lehet és az itt végzett tanulmányok után könnyen el lehet helyezkedni a munkaerőpiacon. Helyzeti előnye az itt tanuló gyerekeknek – akik között találni horvát nemzeti ségűeket is –, hogy legtöbbjük a magyar nyelv és egy világnyelv mellett jól beszéli a horvátot is. A Központ azon fáradozik, hogy az országba befektető magyarországi cégek természetes és állandó partnerként kezeljék, hiszen az itt tanuló gyerekek bizonyíthatóan jól megállják helyüket a horvátországi munkaerőpiacon. A legnagyobb kihívást a magyar iskolák számára az jelenti, hogy a szülők gondolkodását

megváltoztassa a magyar nyelvű oktatást illetően. Sajnálatos tény, hogy nagyon sokan úgy gondolják, hogy gyerekeik a jövőben csak úgy tudnak érvényesülni, ha horvát nyelven fejezik be az általános és középiskolát. Ezért a Központ igyekszik minden egyes szülőt felkeresni és bemutatni számukra azokat az eredményeket, amelyek azt bizonyítják, hogy éppenséggel előnnyel indulnak a magyar iskolákban végző diákok. Egyelőre sikerült stabilizálni a beiratkozások számát a magyar iskolákba, de a jövőre nézve még intenzívebb kampányt kell folytatniuk a magyar iskoláknak és szervezeteknek Horvátországban. Ebbe a kampányba mind erőteljesebben kell bekapcsolódniuk a magyar nyelven megjelenő médiának és magyar nyelvű rádió és tévéadásoknak is. A politika kikapcsolása és a szakmai célok megfogalmazása lehet az egyik követendő stratégia a beiskoláztatás terén, mivel a magyar iskolák nemcsak megőrizhetik az identitást, de könnyen piacosíthatóvá válhat az ezen iskolákban szerzett tudás. Az olasz iskolák ezt már bebizonyították az Isztrián.

A felnőttképzés igénye ugyan megvan, de egyelőre ez csak pár napos, gyengén látogatott képzésekben érhető tetten. A már említett Központ ugyan tervezett ilyen, de egyelőre jogi akadályai vannak annak, hogy beinduljon a felnőttképzés. Az oktatási rendszeren kívül a magyar szervezetek ugyan próbálkoztak ilyenekkel, de gyér látogatottságúnak bizonyultak ezek a pár napos képzések. A forrásokat főleg Magyarországról kapták anélkül, hogy ezek költséghatékonyságát vagy eredményességét valaki is felmérte volna.

A felnőttképzést illetően azonban elmondható, hogy fontos lenne egy olyan stratégia kidolgozása, mely ráébreszti az iskolapadot régebben elhagyó embereket a képzés fontosságára. A felnőttoktatás célja a piaci logikán alapuló gondolkodás, vagyis hogy a tudás tőkésíthető is lehet. Persze nehéz feladat ez olyan falusi közösségekben, ahol az emberek jó része alig bír általános iskolai végzettséggel. Számukra kellene kidolgozni egy olyan magyar nyelvű képzési formát, amely átképzésből, továbbképzésből, illetve információk továbbadásából állna. A felnőttképzésen keresztül is tudatosítani kell a szülőknél és a jövőben gyereket vállalni akaróknál, hogy a magyar nyelvű képzés előnyt jelent majd és nem elhanyagolható részét képezi az identitás erősítésének is. Az iskola identitásmegőrző szerepe nem kétséges esetünkben. Nem úgy az egyház esetében, mivel mind kevesebb fiatal látogatja a katolikus és református templomokat. Az egyházi személyek szerepe azonban továbbra is fontos lenne, mert a falusi közösségekben a papi hivatás tisztelete még mindig megvan. Több példa is van arra, hogy az egyházi személyek képesek bevonni egy-egy magyar falusi közösséget különböző programokba, amelyen keresztül a hívők és a nem hívők megismerkedhetnek a magyar nyelvi és tárgyi kultúra értékeivel.

Regionális fejlesztés

A horvát kormány ugyan 1995-ben vállalta a magyar falvak infrastrukturális és gazdasági felemelését, de ez a mai napig nem teljesült vagy vontatottan halad. Mint arról szó volt, a magyarság zöme Eszék-Baranya megyében, azon belül is a Drávaszögben él. A horvát kormány ez idáig nem dolgozott ki megfelelő gazdasági és fejlesztési programot az említett régióval kapcsolatban. Jó egy éve ennek a megyének a fejlődését nagyban gátolja egy regionális párt és a kormánypárt konfliktusa is, amely a mai napig létező probléma. Vannak ugyan a határon átnyúló regionális fejlesztések, de ezekből a magyarok lakta részek rendre kimaradnak. Amíg nincsen meg a megfelelő infrastruktúra, addig a cégek nagy ívben elkerülik az említett területeket. A magyar tőke természetes szövetségese lehetne az itteni magyarságnak, ezért fontos lenne egy olyan gyakorlatias nemzetstratégia kidolgozása, amely a magyar cégeket a magyarok lakta régiókba irányítaná és tenné őket érdekeltté az ottani befektetésekben. A mindenkori magyar külpolitikának Horvátországot stratégiai partnerként kellene kezelnie különböző megfontolásokból. Ebbe illeszkedhetne bele a két ország kidolgozott stratégiája is az említett regionális politika kidolgozásában. Ebbe természetesen be kellene vonni azokat a horvátországi magyar szervezeteket, amelyek rendelkeznek ezzel kapcsolatban megfelelő vízióval és kidolgozott stratégiával. Sajnos az elmúlt évek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a támogatáspolitikai a szervezetek szintjén teljesen átpolitikált és a forrásokat nem a céloknak megfelelően használják fel. Ezért fontos lenne bizonyos szakmai alapon nyugvó támogatáspolitikai kidolgozása gazdasági, kulturális és oktatási téren egyaránt.

Ezen koncepciók felvázolása és gyakorlati megvalósulása hosszabb távon mindenképpen sikeres lehet a kisebbségépítő stratégiák kidolgozásánál. Mind több magyar embert kell bevonni a gazdasági folyamatokba, mert csakis ezen keresztül lehetünk képesek választ adni a megmaradás, a perspektíva és az identitás kérdéseire.

A megfelelő stratégia kidolgozásába ezért be kellene vonni a határon túli magyar értelmiség adekvát részét, a szakmai szervezeteket és a magyarországi politikai pártokat is. Természetesen ez csak egy javaslat, de véleményem szerint mindenképpen továbbgondolásra érdemes. A Sándor-palotában szervezett konferenciák célja, hogy eljuttassa üzeneteinket az illetékes döntéshozókhoz és ne csak különböző szakmai folyóiratok hasábjain jelenjenek meg az itteni ajánlások, illetve stratégiai javaslatok.

A magyarság versenypozíciói egyelőre korántsem elégségesek, ami betudható a gazdasági környezetnek és a megfelelő képzettség hiányának is. Látható kivételt képeznek a piacképes képzettséggel rendelkezők és a fiatalok, akik most kerülnek ki a középiskolából vagy az egyetemről. A többségi társadalomnak láthatólag nincsenek elvárásai a magyar kisebbséget illetően. Az iskolákat, anyanyelvápolást, kulturális programokat, tájékoztatását és a könyvkiadást támogatják. Ez a támogatáspolitikai

egyfajta automatizmusba ment át azzal, hogy nem mindig veszik figyelembe a szakmai kritériumok érvényesülését. Ez különösen az egyik magyar hetilap esetében igaz, amelyet becsületsértésért magánszemélyek bepereltek és pert nyertek ellene. Az említett hetilap hemzseg a nyelvi hibáktól és szerkesztéspolitikája minden szakmai kritériumot nélkülöz, ami kihathat a magyar közösség nyelvi kultúrájának alakulására is.

A közösségi identitás megéléséhez megvannak ugyan a törvényi garanciák, de ezt járási és megyei szinten nem tartják be, felülről pedig nem szankcionálják. Ilyen például a kétnyelvű igazolványok esete. A törvény ugyan garantálja ezek kiadását a magyar nemzetiségűek számára, de ez idáig csak 18-an kértek ilyen igazolványt. Egy egyszerű adminisztrációs trükkel eltántorították az embereket a kétnyelvű – magyar és horvát – személyi igazolvány kérvényezésétől is. Az identitás megőrzésének egyik fontos záloga a magyar nyelv és írás hivatalos használata is. A magyarok által többségben lakott járásban – ahol jómagam vagyok a magyar kisebbségi önkormányzat elnöke – a hivatali levelezés a magyar falvakkal horvát nyelven folyik, az értesítések és kiírások csak horvát nyelven szerepelnek és a járás nem kezeli partnerként azt a magyar önkormányzatot, amelyet a magyar nemzetiségű lakosok választottak meg. A magyar nemzetiségű lakosok legtöbbször nincs tisztában jogaival, az illetékes elöljáróságok pedig mindent megtesznek azért, hogy a nyelvi jogok érvényesülését elszabotálják vagy átpolitizálják.